

סעי' ב

כתי"א (אינו בכתי"ז)	שבלי הלקט סי' יג	כתי"מ
והכי אמר רב סעדי גאון	מצאתי בשם רב סעדיה	אמר אדוננו סעדיה,
ז"ל, מי שחותם אור ⁸	הגאון זצ"ל מה שאומרים	אסור לומר
חדש וכו'	ואור חדש על ציון תאיר	ואור חדש על ציון
	וחותמין יוצר המאורות	תאיר בברכה זו.
תועה ⁹	מעותא הוא בידן מה	מה

פסוק בסמוך לחתימה, ועי' להלן בהערות. ובסדור חסידי אשכנז (הוצא נקפח לסי' כ סעי' ה): "וכן כתוב בסדר רב עמרם אומר עד במהרה לאורו בא"י יוצר המאורות". ולכאורה משמע שגורס ר"ע "אור חדש וכו' ונזכה במהרה לאורו" (וכ"כ גסס ר"ע בתשו' מהגניזה מזמן רס"ג [סיני קט עמ' קכח], ושהוא מחלוקת אנשי צל וא"י), וכן גרסת רב נחשון מסורא (נקפח לסי' כ עמ' 223), והוא מנהג בתי מדרשא קביעי דנהרדעא וסורא.

(תשו' רב שרירא גאון, נקפח הכ"ל עמ' 213). ועי' להלן בשם רס"ג, ובתשו' רב נטרונאי גאון סי' יח הערה 2 בשם גינזבורג. בסדור כת"י אוקספורד 133 (מתלמידי תלמידי ר"ת) מצאתי המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית כאמור לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו והתקין מאורות לשמח עולם ונזכה כלנו במהרה לאורו בא"י יוצר המאורות. ולכאורה מורכב הוא מכמה נוסחאות, ראה לקמן.

פתיחה להערות לענין אור חדש.

הנה בנוסח אשכנז שלפנינו סמוך לחתימת יוצר המאורות הנוסח: כאמור לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו (תהלים קלו, ז) אור חדש על ציון תאיר ונזכה כלנו מהרה לאורו (נקפח לעתיד לבוא) בא"י וכו'. כלומר בנוסחנו פסוק לעושה אורים וגו', ומקומו לפני אור חדש, וקטע אור חדש, והמשך אחריו ונזכה וכו'. המקום הכי קדום שמוצאים נוסח זה הוא בתשובת רב נחשון גאון מסורא (הוצא נקפח לסי' כ סעי' י) אשר קדם לרב עמרם. בגאונים ובראשונים יש דיון בפירושו של "יוצר אור וכו'" אם הוא על האור של יום יום (אור השמש; אור שנילוותין זו) או אור של מעשה בראשית, ועל הנוסח "אור חדש", ועל הפסוק "לעושה אורים וגו'" בכלל אם אומרים אותו, ולאומרים אותו אם מקומו לפני אור חדש או אחריו, ותלוי זה אם פירוש הפסוק באור של יום יום או באור של עתיד לבוא וגם בפירוש סוגית הירושלמי אין עושים ברכה פסוק. וכן הבקשה ונזכה כלנו לאורו, אם קשור הוא לנוסח "אור חדש" או לא. וכן אם יש תוספת של עוד פסוקים. להלן בסרע"ג דעת רס"ג (תוספת לסרע"ג שהרי רס"ג מי אחריו, ויש מקום להסתפק אם אכן גם כן דעת רס"ג) שאין לומר אור חדש וכו' מפני שברכת יוצר אור על אור של יום יום ולא לעתיד לבוא. ובכתי"מ דאם אמרו הוי מוציא שם שמים לבטלה. ויש שכתבו שאין לומר אור חדש בהיותו סמוך לחתימה, אבל באמצע הברכה לית ליה בה. ולדעתם מי שאמר אור חדש יוסיף אחריו או והתקין וכו' או לעושה אורים גדולים. אבל אינו ברור אם זה נימוקו של רס"ג, ויתכן לדעתו אף באמצע הברכה אין לאומרו. דעת רב שרירא גאון (נמה שגאלר לפליטה מתשובתו) שאין מקום להסתייגות רס"ג, ואף שכוונת הברכה לאור של יום יום אין להקפיד על אמירתו דהזכרה בעלמא הוא (ויש מפרשים מפני שגם הוא אור ואין מדקדקים איזה אור הוא). ושאיני בהיות רס"ג ריש מתיבתא בסורא לא קיבלו דעתו, לא שם ולא בפומבדיתא. רש"י והצרפתים ס"ל כרס"ג, אבל הראב"ן תלמיד רש"י (וכן משמע דעת ראב"י נכדו, וכן נכדו הרא"ש, הוצא לקמן נקפח לסי' כ סעי' ז וח) ס"ל שגם פתיחת יוצר אור איירי באור של מעשה בראשית שנגזז לעתיד לבוא, והוי מעין הפתיחה והחתימה.

⁸ אור. (נלי וי"ו בהתלה) אבל עם וי"ו בכתי"מ, בוי"ו ופעם בלי. ⁹ מי שחותם אור חדש רס"ג בקטע מהגניזה (ראש הערה הצאה), תשו' רב נחשון (נקפח הכ"ל), מנהיג סי' לא, ושבלי הלקט סי' יג. ובתשו' רב שרירא גאון (נקפח לסי' כ) פעם מפתח מגן האל"ף: יא] שיטות באור חדש. יב] אי האומר או"מ מוליא ש"ש לבטלה. באור צמחוקת ציונר אם יחיד אומר קדושה. קדושה עתיק יומין, וטעם קביעותו ציונר.